

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยหัวข้อ “การศึกษางานจิตรกรรมฝาผนังวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาภูมิหลัง ที่มาของแนวความคิด และกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนัง วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการสื่อสารที่แฝงในงานจิตรกรรมฝาผนังวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร มาใช้กับการออกแบบงานนิเทศศิลป์ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผลงานจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ วัดอรุณราชวราราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ซึ่งยังคงปรากฏอยู่จนถึงปี พ.ศ. 2556 รวมทั้งสิ้น 31 ภาพ ประกอบด้วย 1) งานจิตรกรรมฝาผนัง ในตำแหน่งระหว่างหน้าต่าง จำนวน 12 ภาพ 2) งานจิตรกรรมฝาผนัง บริเวณด้านหน้าของพระประธาน จำนวน 5 ภาพ 3) งานจิตรกรรมฝาผนัง บริเวณด้านขวาของพระประธาน จำนวน 4 ภาพ 4) งานจิตรกรรมฝาผนัง บริเวณด้านซ้ายของพระประธาน จำนวน 6 ภาพ และ 5) งานจิตรกรรมฝาผนัง บริเวณด้านหลังของพระประธาน จำนวน 4 ภาพ ส่วนวิธีการวิจัย ประกอบด้วย 1) การวิจัยสนาม (field research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) และ 2) การศึกษาวิจัยที่มีการบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น (unobtrusive research) ประกอบด้วย หนังสือและเอกสารเกี่ยวกับผลงานจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ วัดอรุณราชวราราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีองค์ประกอบศิลป์และกระบวนการสร้างสรรค์งานจิตรกรรม ทฤษฎีการสื่อสาร องค์ความรู้เรื่องการประเมินสารตามแนวคิดในงานนิเทศศิลป์ และองค์ความรู้เรื่องหลักการออกแบบงานนิเทศศิลป์

ผลการศึกษาวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ภูมิหลัง ที่มาของแนวความคิด และกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนัง วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร

1.1 ภูมิหลังและที่มาของแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนัง วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเริ่มขึ้นตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์และเผยแพร่ไปในทุกวัฒนธรรมและทุกประเทศในโลกจนปัจจุบันนี้ ทั้งนี้ ที่มาของแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังในวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร มาจากเรื่องราวทางพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ 1) ภาพจิตรกรรมบริเวณตั้งแต่ผนังด้านบนจนถึงขอบบนของหน้าต่าง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และ 2) ภาพจิตรกรรมบริเวณช่องหน้าต่าง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับทศชาติชาดก

1.2 กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนัง วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร พบว่า ผลงานส่วนใหญ่ มีกระบวนการสร้างสรรค์ ดังนี้ 1) ใช้กลุ่มสีตัดกันมากกว่ากลุ่มสีกลมกลืนกัน 2) ใช้วิธีการระบายสีหลัก 6 วิธีเหมือนกัน 3) ใช้เทคนิคพิเศษประกอบการระบายสี คือ การปิดทองคำเปลว

ในบริเวณชุด เครื่องประดับ และสถานที่ของชนชั้นปกครอง และ 4) การจัดโครงสร้างภายในภาพ โดยผลงานจิตรกรรมส่วนใหญ่ถูกกำหนดตำแหน่งของกลุ่มตัวละครหลักให้เชื่อมโยงกันคล้ายรูปสี่เหลี่ยมมากที่สุด ส่วนกลุ่มสถาปัตยกรรมในผลงานจิตรกรรมส่วนใหญ่จะถูกกำหนดตำแหน่งให้เชื่อมโยงกันคล้ายรูปสามเหลี่ยมมากที่สุด และในกลุ่มทิวทัศน์ของผลงานจิตรกรรมส่วนใหญ่จะถูกกำหนดตำแหน่งให้เชื่อมโยงต่อกันคล้ายเส้นตรง หรือเส้นหักเล็กน้อย หรือเส้นโค้งเล็กน้อยที่ลากเป็นแนวขวางจากด้านซ้ายไปด้านขวาของภาพมากที่สุด

2. ลักษณะการสื่อสารที่แฝงในงานจิตรกรรมฝาผนังวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร โดยลักษณะการสื่อสารในภาพรวม สรุปได้ว่า “สาร” (message) สำคัญในผลงานจิตรกรรมกลุ่มตัวอย่าง คือ เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และทศชาติชาดก องค์ประกอบสำคัญที่นำมาใช้ในการนำเสนอเรื่องราวดังกล่าวคือ ภาพตัวละครที่แสดงท่าทางต่างๆ และภาพทิวทัศน์โดยรอบ ซึ่งจัดว่าเป็น “รหัสของสารที่ไม่ใช้คำ (non-verbal message codes)” ตามแนวคิดในงานนิเทศศิลป์ โดยการนำเสนอผลงานจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าว มีลักษณะ “การสื่อสารแบบทางเดียว (one way communication)” ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของการสื่อสารในผลงานจิตรกรรมกลุ่มตัวอย่าง คือ ประการแรก เพื่อให้ความรู้ด้านพุทธประวัติและตัวอย่างการฝ่าฟันอุปสรรคสู่การบรรลุเป้าหมายของชีวิตแก่ผู้ชมผลงาน และ ประการที่สอง เพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมผลงาน อันเกิดจากการติดตามเหตุการณ์ของตัวละครภายในภาพ และจากความสวยงามของภาพ

3. แนวทางการประยุกต์กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนัง วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร มาใช้กับการออกแบบงานนิเทศศิลป์ สรุปได้ดังนี้

3.1 การประยุกต์ใช้ “รหัสของสารที่ไม่ใช้คำ” (non-verbal message codes) จากผลงานจิตรกรรมฝาผนัง ไปใช้ออกแบบผลงานสื่อทางนิเทศศิลป์ให้มากขึ้น โดยใช้ “ภาพ” เป็นองค์ประกอบหลักในการออกแบบสื่อสารมากกว่าใช้ตัวอักษรจำนวนมาก

3.2 การประยุกต์ใช้กระบวนการสร้างสรรค์จากผลงานจิตรกรรมฝาผนัง ไปใช้ออกแบบผลงานสื่อทางนิเทศศิลป์ ประกอบด้วย การใช้ “หลักการสร้างความสมดุลแบบอสมมาตร” (asymmetrical Balance) การใช้ “สี” ซึ่งเน้นทั้งกลุ่มสีตัดกันและกลุ่มสีกลมกลืนกันเพื่อสื่อสารบรรยากาศต่างๆ ของภาพในสื่อทางนิเทศศิลป์ การใช้ “เทคนิคพิเศษประกอบการระบายสี” โดยการประยุกต์ใช้ “การปิดทองคำเปลว” ประกอบการออกแบบสื่อทางนิเทศศิลป์

3.3 การประยุกต์ใช้เรื่องราวทางขนบธรรมเนียมประเพณีไทยจากผลงานจิตรกรรมฝาผนังไปประยุกต์ใช้กับการออกแบบสื่อทางนิเทศศิลป์ เพื่อเป็นการสื่อสารอัตลักษณ์ของประเทศไทยควบคู่กับการนำเสนอสินค้าในโลกสมัยใหม่